

Säkrare användning av läkemedel till barn

Ett kunskapsmaterial för vårdnadshavare
– läkemedel till barn steg för steg

Innehåll

Om barn och läkemedel	4
När ditt barn behöver behandling med läkemedel	6
Olika sätt att ta läkemedel	9
Att göra iordning läkemedel till barn	13
Att ge barn läkemedel	14
Att följa upp barns läkemedelsbehandling	18

Om barn och läkemedel

Barn är inte små vuxna

Barn är växande individer som kan reagera på eller bryta ner läkemedel på ett annat sätt än vuxna. Nyfödda och spädbarn kan vara känsligare för läkemedel, eftersom främst njurar och lever inte har vuxit klart än. Barn behandlas därför ofta med andra doser av läkemedlet än vuxna, ibland även med andra läkemedel.

Skillnaderna kan vara stora även inom gruppen barn. Ett nyfött barn kan få en annan behandling än en tonåring. Ett mycket för tidigt fött barn kan heller inte alltid ges samma dos som ett nyfött, fullgånget barn. Likaså kan två tonåringar med stor vikt-skillnad behöva olika doser av samma läkemedel.

Barn får vanligtvis en dos läkemedel som beräknas utifrån barnets kroppsvikt. Förutom ålder, vikt och längd kan barnets förmåga och vilja att medverka påverka läkemedelsbehandlingen.

Barns läkemedelsanvändning

Barn får, precis som vuxna, läkemedel för att bota, lindra och förebygga sjukdomar. Läkemedel kan behöva ges i olika miljöer; på sjukhuset eller vårdcentralen, i hemmet eller i skolan.

Omkring hälften av alla barn får minst ett läkemedel på recept årligen. Vanliga sjukdomar hos barn som behandlas med läkemedel på recept är infektioner, astma och allergi. På senare år har antalet skolbarn och tonåringar som får recept på läkemedel mot ADHD ökat.

Omkring 100 000 barn blir inlagda på sjukhus årligen. Hur många och vilka läkemedel barn behandlas med på sjukhus varierar stort. Läkemedel mot smärta, infektioner och olika tillstånd hos för tidigt födda barn är vanligt förekommande på sjukhus. Svårt sjuka barn som till exempel vårdas inom intensivvård eller för cancer är mer

sällsynt, men de behandlas ofta med många läkemedel. I dag förekommer också avancerad läkemedelsbehandling i hemmet i större utsträckning än tidigare.

Utveckling av läkemedel till barn

Sedan 2007 finns det krav från EU att läkemedelsföretag och myndigheter ska bidra till att fler läkemedel studeras och anpassas för att behandla barn.

Läkemedelsverkets har även i uppdrag att främja folkhälsan bland annat genom att öka allmänhetens kunskap om barns läkemedel och läkemedelsanvändning.

Vill du läsa mer om EU:s Regelverk om barn och läkemedel, se [Europeiska läkemedelsmyndighetens webbplats](#), eller om Läkemedel till barn på Läkemedelsverkets webbplats, se lv.se/barnlakemedel.

Regler för att ge barn läkemedel

För att ditt barns läkemedelsbehandling ska vara så säker som möjligt finns det olika regelverk. Regelverken säger bland annat vem som får bedöma att ditt barn behöver behandling och hur barnets behandling ska vara så säker som möjligt. Myndigheter inom hälso- och sjukvård, främst Läkemedelsverket och Socialstyrelsen, ansvarar för att regelverken är tydliga och uppdaterade.

Mer finns att läsa på Läkemedelsverkets sidor som riktar sig till allmänheten (lv.se/allmanhet) och i Socialstyrelsens webbstöd Vem får göra vad i hälso- och sjukvården och tandvården? (vemfargoravad.socialstyrelsen.se/).

När ditt barn behöver behandling med läkemedel

Ditt barns bästa ska ligga till grund för bedömningen av behandling med läkemedel. Barnet själv bör, så långt det går, få möjlighet att påverka sin behandling.

När vårdpersonal väljer behandling för ditt barn tar de hänsyn till ditt barns ålder och vikt. De bedömer om behandlingen kan ges på sjukhus, hemma eller på barnmottagning. Vårdpersonal ser även till att välja läkemedel som kan ges tillsammans med eventuell annan pågående behandling.

Om ditt barn behöver behandling med läkemedel på boende eller under skoltid och på fritidshem kan personalen där behöva få utbildning av vårdpersonal och/eller av dig som vårdnadshavare.

För vissa läkemedel kan det i informationen som medföljer förpackningen stå att dosering saknas för barn. Det kan bero på att studier om läkemedlet inte har gjorts på barn. Barn kan ofta behandlas med dessa läkemedel ändå utifrån vårdpersonalens erfarenhet av att behandla barn.

Ibland finns inte läkemedlet som barnet behöver i Sverige. Då kan läkaren ansöka om att få skriva ut ett läkemedel som är godkänt i ett annat land. Dessa läkemedel kallas för licensläkemedel. Läkemedel kan även tillverkas på apotek för att passa just ditt barn. Detta kallas för extemporeberedning.

Att hämta läkemedel på apotek

Nästan alla recept skickas elektroniskt till apoteken. Men ibland kan du få ett recept på papper, då behöver du ta med det till apoteket. Du kan hämta ut ditt barns läkemedel på valfritt apotek.

När du hämtar ut ditt receptbelagda läkemedel på apotek kan du bli erbjuden ett läkemedel med ett annat namn till ett lägre pris. Båda läkemedlen har samma verksamma ämne och fungerar på samma sätt i kroppen. Detta kallas för generiskt utbyte.

Egenskaper hos läkemedlet, till exempel utseende, smak, form eller storlek, kan skilja mellan olika utbytbara läkemedel. För de flesta barn eller tonåringar har det ingen betydelse, men för vissa kan skillnaderna göra att barnet inte vill ta läkemedlet. Då kan man avstå att byta ut läkemedlet.

Vill du läsa mer, se lv.se/utbytbaralakemedel.

Information om ditt barns läkemedel

Du som vårdnadshavare ska ha tillgång till aktuell och tydlig information om ditt barns läkemedel och hur du ska hantera det.

För alla godkända läkemedel i Sverige finns en svensk produktinformation som är en sammanfattning av ett läkemedels egenskaper, det vill säga hur ett läkemedel fungerar, vilka sjukdomar/symtom som det ska användas för, hur ofta och hur mycket läkemedel som ska ges och vilka biverkningar man kan få. I produktinformationen kan du även hitta information om hur ett läkemedel ska förvaras. Du kan hitta produktinformationen för aktuellt läkemedel via **Läkemedelsfakta** på Läkemedelsverkets webbplats eller via **FASS**.

Med själva läkemedelsförpackningen följer också en bipacksedel. Bipacksedeln är ett informationsblad som vänder sig till den som ska använda läkemedlet. Den är indelad i olika avsnitt:

- Avsnitt 1. Information om vad det är för läkemedel och vad det används för
- Avsnitt 2. Vad du behöver veta innan du tar läkemedlet
- Avsnitt 3. Hur du ska ta läkemedlet
- Avsnitt 4. Information om eventuella biverkningar
- Avsnitt 5. Hur läkemedlet ska förvaras
- Avsnitt 6. Förpackningens innehåll och övriga upplysningar

Om bipacksedel saknas, eller inte innehåller information om behandling av barn, så ska du få läkemedelsinformationen från din läkare, sjuksköterska och/eller ditt apotek. Våga fråga ditt barns läkare, eller apotekspersonal, om det är något som du inte förstår!

Om du har allmänna frågor om läkemedel till barn kan du kontakta **Läkemedelsupplysningen** på Läkemedelsverket. Vid frågor om hälsa och sjukdomar hos barn kan du ringa på **1177** eller läsa mer på deras webbplats.

Det finns mycket information om läkemedel på nätet. Källorna är inte alltid att lita på. Vi rekommenderar därför att du söker svar på dina frågor via ovan nämnda kanaler.

Läkemedel i rätt dos vid rätt tidpunkt

Det är viktigt att du och ditt barn följer instruktionen från vård- och apotekspersonal för hur läkemedlet ska tas. Det innebär att ge rätt dos vid rätt tidpunkt och på rätt sätt. Ditt barn kan behöva få läkemedel olika ofta: en gång per dag, flera gånger per dag eller vid behov. För vissa läkemedel används doseringsschema med dosering vissa dagar i veckan eller olika dos olika dagar.

Du och ditt barn behöver känna er trygga med läkemedelsbehandlingen. Om ni förstår varför behandlingen sätts in och vet vad ni kan förvänta er av behandlingen så kan det gå lättare. Ni har rätt till både muntlig och skriftlig information. Ditt barn bör få känna sig delaktig och ges möjlighet till praktisk övning för hur ni ska använda aktuella läkemedel. Om behov finns så har ni rätt till information på ert modersmål, till exempel genom tolk. Om något är oklart ska ni vända er till sjukvården eller ett apotek för att få stöd och mer information.

Olika sätt att ta läkemedel

Via munnen

Läkemedel som tas via munnen och ska sväljas ner är ofta i form av tabletter eller kapslar. För mindre barn och barn som kan ha svårt att svälja finns det ibland flytande läkemedel, granulat, pulver eller munsönderfallande tabletter (löser upp sig i saliven i munnen) som är lättare att svälja. Storlek, mängd, form, konsistens, lukt och smak kan ha betydelse för om barnet kan eller vill ta läkemedlet eller inte.

Tabletter och kapslar sväljs vanligen hela med ett glas vatten i stående eller sittande ställning. För att underlätta nedsväljningen kan vissa tabletter delas eller krossas, lösas upp i vätska eller blandas med mat. En del tabletter bör inte delas eller krossas, till exempel om de ska lösas upp långsamt i magen för att ge effekt under lång tid eller om de har ett hölje som skyddar mot magens sura magsaft. Hårda gelatinkapslar kan i vissa fall öppnas och innehållet blandas ut i dryck eller mat.

Information om en tablett eller kapsel inte bör delas, krossas eller öppnas eller om läkemedlet inte ska blandas med en viss typ av dryck eller mat finns i den information som följer med läkemedlet (bipacksedeln).

Om ditt barn har svårt att svälja läkemedel kontakta vården eller apoteket för hjälp.

Via blodet

Ibland kan läkemedel behöva ges direkt in i blodet. Det kan vara vid akuta situationer eller om läkemedlet bryts ner i magen.

Om läkemedlet behöver ges direkt i blodet kan det göras genom att vårdpersonal sätter in en plastslang (kateter) i ett av kroppens blodkärl. En del slangar sätts på handen eller i armvecket och används för kortare behandlingar. Andra slangar sätts i större blodkärl och används för längre behandlingar.

Via luftvägarna

För läkemedel som ska ges via luftvägarna finns olika inhalatorer till hjälp för att barnet ska få i sig läkemedlet. Vilken inhalator som passar bäst för ditt barn beror bland annat på vilket läkemedel som ska ges, barnets ålder och vad ni känner er bekväma med.

Vårdpersonal lär er att andas in läkemedlet på rätt sätt. Vårdpersonal kontrollerar också med jämna mellanrum att barnet får i sig läkemedlet på rätt sätt för att läkemedlet ska ge rätt effekt. Det är bra om du och ditt barn får öva under perioder när ditt barn inte känner av besvär från till exempel astma.

Du kan läsa mer om olika inhalatorer för att ge läkemedel genom luftvägarna i Läkemedelsverkets [Behandlingsrekommendation om läkemedelsbehandling vid astma](#).

Via näsan

De flesta läkemedel som tas genom näsan är till för att lindra symptom i just näsan. Slemhinnan i näsan har dock många blodkärl. Det gör att vissa läkemedel kan ges genom näsan för att ge effekt i andra delar av kroppen.

Via eller på huden

Att ge läkemedel på huden är ofta lätt. Läkemedel som ska användas på huden kan finnas i geler, salvor, lösningar, krämer eller plåster. De flesta läkemedel som ges på huden ger effekt på det ställe där man sätter läkemedlet. Det finns även läkemedel som ges på huden men som ger effekt i hela kroppen.

Vissa läkemedel ges som en injektion i olika vävnader genom huden. Det kan vara insulin för diabetes som ges i fettet under huden, eller vaccin som ges i musklerna genom injektion via huden. Barn är känsligare för smärta än vuxna, till exempel när de ska få sprutor. Därför kan smärtlindring ges innan barnet får en spruta.

Läs mer om läkemedel som ges med sprutor på [1177](#).

I ögon eller öron

Att få droppar eller salva i ögat eller örat kan vara obehagligt och barnet kan ha svårt att vara stilla. För att göra det lättare att droppa ögondroppar eller salva i ögat kan du låta barnet ligga ner. Sedan drar du försiktigt ner det nedre ögonlocket och droppar i ögat.

När du ska droppa örondroppar i örat kan du använda dig av en liten tuss fetvadd (inte bomull eftersom bomull suger upp läkemedlet). Fetvadden stoppar du i örat efter att du har droppat i läkemedlet för att förhindra att läkemedlet rinner ut igen.

Ögon- och örondroppar/salva har ofta kort hållbarhet efter att de har öppnats. Det kan därför vara bra att skriva upp datumet då förpackningen öppnades.

Via ändtarmen

Läkemedel som ges via ändtarmen finns som salva, stolpiller och flytande vätska.

Läkemedel som ges via ändtarmen kan vara ett alternativ när det inte är möjligt att ta läkemedel på annat sätt, till exempel om ditt barn mår illa eller kräks. Läkemedel som tas via ändtarmen är dock ett mindre bra alternativ om barnet bajsar ofta, som till exempel nyfödda gör. Då kan mycket av läkemedlet försvinna och ge för liten effekt.

Stolpiller bör inte delas eftersom det verksamma ämnet inte alltid är jämnt fördelat i stolpillret. Barnet kan då få i sig fel dos.

Vården undviker oftast att behandla barn från förskoleåldern och uppåt med läkemedel som ges via ändtarmen eftersom barnen kan uppleva det som kränkande.

Att göra i ordning läkemedel till barn

Ibland behöver ditt barns läkemedel anpassas för att barnet ska få rätt dos. Tabletter kan då behöva delas eller krossas. Det finns dock tabletter som inte bör delas. Det finns också läkemedel som inte bör blandas med mat eftersom det kan påverka behandlingens effekt. Det är därför viktigt att följa instruktionen för hur du ska göra i ordning ditt barns läkemedel. Instruktionen hittar du i läkemedlets bipacksedel eller annat dokument som vårdpersonal har gett dig.

När du gör i ordning ditt barns läkemedel bör du försöka arbeta så rent som möjligt och tänka på att andra i hemmet inte får läkemedel på sig. Använd de doseringshjälpmedel som följer med läkemedlet för att dosen ska bli så noggrann som möjligt.

Förvara läkemedel som du har gjort i ordning så kort tid som möjligt och utom räckhåll för exempelvis syskon. Lämna in läkemedel som inte ska sparas till ett apotek.

Ett läkemedels hållbarhet kan påverkas av ljus, luftfuktighet och temperatur. Vissa läkemedel ska förvaras i kylskåp, andra i rumstemperatur. Information om hållbarhet och förvaring finns i bipacksedeln.

Att ge barn läkemedel

Att tänka på för just barn

Obehag bör undvikas så långt det är möjligt när du ska ge ditt barn läkemedel. Ju yngre ditt barn är, desto sämre tolererar det smärta och obehag och desto svårare har det att visa sina känslor. Upplevelsen av att få läkemedel kan påverka barnets framtida läkemedelsbehandling.

Trots bra information om läkemedelsbehandlingen, bra bemötande, delaktighet och till synes bra förutsättningar kan ditt barn motsätta sig behandlingen. Barnet kan vara rädd för sprutor eller ha svårt att svälja läkemedlet. Om du vet orsaken kan du och sjukvårdspersonalen lättare vidta lämpliga åtgärder för att minska ditt barns motvilja.

Att ge läkemedel till barn måste få ta tid. Om möjligt bör du och ditt barn vara delaktiga när läkemedel ska ges på sjukhuset. Framför allt om ni sedan kommer att fortsätta behandlingen i hemmet. På många sjukhus finns det en lekterapi där barn och närstående kan få leka, prova, träna, bearbeta och förbereda sig inför en läkemedelsbehandling.

Läkemedel med mat och dryck

Information om hur du kan ge ditt barns läkemedel tillsammans med mat och dryck finns den information som följer med läkemedlet (bipacksedeln) eller på [FASS.se](https://fass.se).

Läkemedel ska helst sväljas med 1/2 – 1 glas vatten om inget annat anges i bipacksedeln. Om ditt barn ska svälja ett läkemedel som smakar mycket illa kan juice eller mjölk fungera bättre genom att följa smaken mer än vad vatten gör. Vätska med tjockare konsistens, till exempel fil, kan göra det lättare för ditt barn att svälja en hel eller sönderdelad tablett. Låt barnets tycke och smak i möjligaste mån styra vad barnet ska svälja läkemedlet med. Det finns dock en del läkemedel som påverkas av viss typ av dryck. Vatten påverkar aldrig läkemedlet. Söt dryck bör undvikas eftersom det finns risk för karies och för att barnet kan tro att läkemedlet är godis.

Om ett läkemedel kan tas med eller utan mat varierar. De flesta läkemedlen påverkas inte alls av om det tas tillsammans med mat. En del läkemedel kan fungera sämre tillsammans med mat medan andra fungerar bättre. Läkemedel som är kända för att ge illamående kan oftast tas tillsammans med mat för att skydda magen om inget annat anges i informationen som medföljer läkemedlet. Läkemedel med obehaglig smak bör inte tas tillsammans med favoritmaten. Barnet kan tro att det är maten som smakar illa och vill då i fortsättningen inte äta det.

Om ditt barn får mat genom en slang ner i magen (sond) eller en slang direkt in i magen (stomi) används den ofta även för att ge läkemedel. Många läkemedelslösningar kan ges i sonden eller stomin men inte alla. Fråga ansvarig vårdpersonal eller ditt apotek om du är osäker på hur du ska ge läkemedel i sond eller stomi.

Barn i olika åldrar och barn med funktionsnedsättning

För tidigt födda och nyfödda barn

För barn som är på sjukhus ges ofta läkemedelslösningar genom munnen. Om barnet är svårt sjukt och behöver behandlas med många läkemedel under en längre tid ges läkemedel direkt i blodet eller i en slang som går via näsan ner i magen (sond).

Spädbarn

Till barn under ett års ålder ges ofta flytande läkemedel, som färdiga lösningar eller som pulver som rörs ut i en vätska, via munnen. Hela tabletter är ofta för stora för att ges, men vissa tabletter kan krossas och blandas med vätska. Barn i denna ålder är ofta rörliga och känsliga för sticksmärta. Därför ges läkemedel inte via blodet om barnet inte är akut svårt sjukt. Om läkemedel ska ges i en spruta genom munnen underlättar det om man sprutar läkemedlet mot ena kinden i munnen. Att distrahera barnet med till exempel såpbubblor fungerar ofta bra för barn i denna ålder.

Förskole- och skolbarn

Förskolebarn föredrar ofta flytande läkemedel genom munnen, medan skolbarn kan börja ta tabletter om de inte är för stora. När barnen kan svälja tabletter eller kapslar föredrar de ofta dem framför flytande läkemedel eftersom många av dessa smakar illa. Du kan prova att sätta ett gelélikt överdrag på läkemedlet direkt innan det ska ges.

Det kan dölja tablettens smak och ger den en glatt yta som kan underlätta för barnet att svälja läkemedlet. De kan med fördel användas för delade tabletter, där det finns risk för obehagliga bismaker. Geléöverdrag kan köpas på apoteket.

Tonåringar

De flesta tonåringar föredrar tabletter eller kapslar. Många tonåringar vill själva ta över ansvaret för sin läkemedelsbehandling. När de är mogna att göra det varierar. Även tonåringar som verkar mycket självständiga behöver stöd och hjälp från dig för att du ska kunna vara säker på att ditt barn faktiskt tar sin behandling. Du som vårdnadshavare har huvudansvaret för ditt barns läkemedelsbehandling tills barnet är 18 år.

Barn med funktionsnedsättning

Det är inte bara barnets ålder, vikt och utveckling som avgör hur du kan ge läkemedel till ditt barn. Om ditt barn har en funktionsnedsättning kan förmågan att till exempel svälja tabletter skilja sig mot andra barn i samma ålder. Många barn med funktionshinder kan inte svälja tabletter alls.

Att följa upp barns läkemedelsbehandling

Uppföljning

Ditt barns läkemedelsbehandling ska följas upp av ansvarig vårdpersonal för att säkerställa att önskad effekt uppnås med så lite biverkningar som möjligt.

Barnets läkemedelsanvändning följs vanligen upp:

- I början av en läkemedelsbehandling
- Om en pågående läkemedelsbehandling ändras, till exempel ändrad dosering
- Vid bestämda tidpunkter om barnet ska behandlas under en längre tid
- Om det finns tveksamheter om läkemedlet har tillräcklig effekt eller om det finns misstanke om biverkningar

Du som vårdnadshavare är en viktig del i denna uppföljning, både om barnet ligger på sjukhus eller om behandlingen sker hemma. Det kan till exempel vara att rapportera eller berätta för vårdpersonalen om misstänkta biverkningar av behandlingen.

Utebliven eller otillräcklig effekt

Utebliven eller otillräcklig effekt av ett läkemedel kan bero på flera olika saker. Om man vet anledningen till att läkemedlet inte fungerar som förväntat är det lättare att komma fram till en lösning.

En möjlig orsak kan vara att ett läkemedels upptag minskat för det krossats när det inte bör krossas eller att det givits med mat som inte kunde ges med just det läkemedlet. Svårigheter att inhalera en astma-medicin på rätt sätt kan också orsaka utebliven eller otillräcklig effekt. Det kan även bero på att läkemedlet inte tas i rätt mängd, eller att barn som ansvarar för behandlingen själva inte tar sina läkemedel.

Även om läkemedlet tas precis så som det ska kan behandlingseffekten också variera i alla fall från barn till barn.

Läkemedelsbiverkningar

Läkemedel kan, förutom förväntad effekt, ibland även ge upphov till biverkningar. De flesta biverkningar är vanliga och milda, men det finns även sällsynta biverkningar som kan vara allvarliga. Biverkningar hos barn kan vara svåra att tolka. Barn kan ibland drabbas av andra biverkningar än vuxna. Till exempel kan lugnande läkemedel ibland leda till att ett barn blir överaktivt och impulsivt. Om barnet har ett ovanligt symptom kan det vara en läkemedelsbiverkning.

Om du misstänker att ditt barn har drabbats av en biverkning, kontakta då barnets ansvariga vårdpersonal. Det är också bra om du rapporterar den misstänkta biverkningen till Läkemedelsverket.

Se [Rapportering av biverkningar](#).

Förutom det verksamma ämnet i ett läkemedel kan man ibland reagera även på något av de olika hjälpämnen som finns i ett läkemedel. Om du vet att ditt barn är överkänslig för något läkemedel eller hjälpämne är det viktigt att du berättar det för vårdpersonalen.

För ytterligare information om biverkningsrapportering, se [Läkemedelsverkets informationsmaterial om rapportering](#).

Rapportering av biverkningar

Om du misstänker att ditt barn har drabbats av en biverkning är det bra om du rapporterar det till Läkemedelsverket. Även om biverkningen står med i bipacksedeln bör du rapportera den. Det gäller även biverkningar som har uppstått på grund av eventuella fel i läkemedelshanteringen, överdosering och missbruk.

Rapportering kan göras elektroniskt via Läkemedelsverkets webbplats lv.se/biverkningar.

approvals • authorisation • clinical trials • communication • competence • cosmetics •
dialogue • directives • efficacy • environment • evaluation • guidelines • harmonisation
• health economics • herbals • homeopathics • information • inspection laboratory ana-
lysis • market surveillance • medicinal products • medical devices • narcotics • public
health • quality • registration • regulations • reliability • risk/benefit • safety • scientific •
standardisation • transparency • vigilance • approvals • authorisation • clinical trials •

Adress: Läkemedelsverket, Box 26, 751 03 Uppsala
Besöksadress: Dag Hammarskjölds väg 42
Telefon: 018-17 46 00
E-post: registrator@mpa.se
Internet: www.lakemedelsverket.se